

V KOOSTÖÖ JA RAHVUSVAHELINE SUHTLUS

Osalemine rahvusvaheliste pangajärelevalve organisatsioonide tegevuses ning koostöö välisriikide järelevalveasutustega omab Pangainspeptsiooni tegevuses üha suuremat tähtsust. 2000. aasta oli selles osas varasemaist aktiivsem.

FINANTSSEKTORI HINDAMISE PROGRAMM

Esimesel poolaastal oli üheks keskseks sündmuseks osalemine Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) ja Maailmapanga poolt läbi viidud **finantssektori hindamise programmis**². Selle käigus analüüsiti süvendatult Pangainspeptsiooni tegevuse vastavust Baseli Pangajärelevalve Komitee 25 põhiprintsiibile.

Pangainspeptsiooni jaoks on oluline, et FSAPi missiooni kokkuvõtlik hinnang peegeldas järelevalve kvaliteedi märkimisväärset paranemist, võrreldes kaks aastat tagasi RVFi poolt teostatud analoogilise hindamisega. Eesmärgipärase tegevuse tulemusena on oluliselt tugevnenud nii Pangainspeptsiooni seadusandlik (sh seaduste ja määruste ühtlustamine ELi nõuetega) kui ka administratiivne suutlikkus. Hinnangu järgi ei vasta kehtiv pangajärelevalve raamistik rahvusvahelisele standardile vaid järelevalvetöötajate juriidilise kaitse osas. Viimase vastavusse viimine lahendatakse riigivastutuse seaduse abil, mille eelnõusse on Pangainspeptsioon oma ettepanekud teinud.

Missioon pidas prioriteetseteks ülesanneteks laenude klassifitseerimist ja laenukahjumite provisjoneerimist puudutavate regulatiivaktide kehtestamist, samuti suhete formaliseerimist teiste riikide järelevalveorganitega. Mõlemas valdkonnas toimus 2000. aastal oluline edasimineku. Eesti Panga presidendi 27. juuni määrusega nr 9 kehtestati "**Laenude teenindamise miinimumnõuded ning ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord**"³. Aasta jooksul allkirjastati koostöömemorandum Läti Panga pangajärelevalvega ja uuendati koostöömemorandumit Soome Finantsjärelevalvega. Lõpetapis on memorandumi sõlmimine Rootsi Finantsjärelevalve ja Leedu Panga pangajärelevalvega, alustatud on läbirääkimisi Saksamaa ja Venemaa pangajärelevalvega⁴.

Finantssektori kohta märkis missioon muuhulgas, et pärast 1998.–99. a majanduslanguse perioodi on panganduses toimunud märkimisväärne konsolideerimine, suurpangad on uute strateegiliste omanike abil oluliselt tugevdanud oma kapitali ja parandanud juhtimist, mille tulemusena nad on kõrge kapitaliseerituse ja likviidsusega. Väiksemad pangad ja mittepanganduslik finantssektor ei kujuta endast oma väikese mahu tõttu süsteemset riski.

Missiooni poolt korraldatud pankade stressitestide käigus vaadeldi kahte stsenaariumi, mille tingimused vastasid ligikaudu 1998. aasta Vene kriisile järgnenud arengule. Testimisel kasutati nii rahavoogude analüüsil põhinevat prognoosimetoodikat kui ka aegridade regressioonanalüüsi. Analüüsiti eri faktorite mõju kapitali adekvaatsusele. Osutus, et Eesti pangasüsteem on piisavalt elastne ja vastupidav.

Ühe olulise aspektina märkis missioon, et Eestis rakendatav hoiusekindlustuse süsteem vastab parimatele rahvusvahelistele standarditele, välja arvatud piirmäär, mis on madalam Euroopa Liidus kehtivast miinimumtasemest.

² *Financial Sector Assessment Program*; FSAP. Programmi kohta vt <http://www.imf.org/external/np/FSAP>

³ Vt ka 2000. aastal kehtestatud regulatiivaktid, lk 11–12.

⁴ Vt ka Koostöö teiste riikide järelevalveasutustega, lk 26–27.

KOOSTÖÖ TEISTE RIIKIDE JÄRELEVALVEASUTUSTEGA

Eesti krediitiasutused on juba mitu aastat arendanud tegevust ka välisriigidel. Samuti on mitme välisriigi krediitiasutused leidnud tee Eestisse, olles omandanud siin pangandusega tegeleva tütarettevõtja, asutanud filiaali või esinduse. Rahvusvaheliste finantsteenuste osutajate mitmekesisus on seadnud uusi ülesandeid ka Pangainspeksioonile.

Krediitiasutuste seaduse paragrahvi 97 kohaselt hõlmab Pangainspeksiooni järelevalvetegevus:

- kõiki Eesti krediitiasutusi;
- nende tütar krediitiasutusi, filiaale ja esindusi välisriikides, kui nende üle ei teosta järelevalvet välisriigi järelevalveorgan või kui välisriigi järelevalveorganiga on vastavalt kokku lepitud;
- välisriigi krediitiasutuste Eestis paiknevaid tütar krediitiasutusi, filiaale ja esindusi, kui vastava välisriigi järelevalveorganiga ei ole kokku lepitud teisiti;
- krediitiasutusega samasse konsolideerimisgruppi kuuluvaid äriühinguid.

Kui käsitleda paragrahvi 97 sama seaduse paragrahvis 7 toodud ema- ja tütar ettevõtja ning paragrahvis 9 esitatud krediitiasutuse konsolideerimisgrupi definitsioonist lähtudes, siis on tegu suure hulga äriühingutega, mis kõik kuuluvad Eesti Panga Pangainspeksiooni konsolideeritud järelevalve alla. Kuigi Eesti õigusaktide kohaselt on Pangainspeksioonil õigus neilt järelevalvetegevuseks nõutavat informatsiooni saada, neid inspekteerida ja muid järelevalvetoiminguid teha, ei saa viidatud volitustele toetuda järelevalvetöös väljaspool Eestit, kuna iga riigi õigusaktid kehtivad ainult selle riigi territooriumil. Ka oleks Pangainspeksioonil suhteliselt raske valvata eri riikides asuvate panga- ja muude finantsteenuste osutajate järele. Arvestades, et igas riigis on oma pangajärelevalve asutus, oleks see ka ebaotstarbekas.

Tulenevalt eelnevast ning asjaolust, et pangasektor muutub üha rahvusvahelisemaks ja laieneb välispankade mõju Eestis ning Eesti pankade tegevus välisriigidel, tõhustas Pangainspeksioon 2000. aastal oluliselt koostööd teiste riikide pangajärelevalve asutustega. Aasta algul seati Eesti krediitiasutuste konsolideerimisgruppide geograafilisest struktuurist lähtudes eesmärgiks luua õiguslik alus koostööks krediitiasutuste järelevalve alal Läti, Leedu, Soome, Rootsi, Venemaa ja Saksamaaga või olemasolevat alust täiendada.

Märtsis sõlmiti koostöömemorandum **Läti pangajärelevalvega**. See reguleerib vastastikust infovahetust ja järelevalve korraldust tütarpankade ning filiaalide puhul.

Soome Finantsjärelevalvega sõlmiti uus koostöömemorandum. 1995. aasta memorandumi uus redaktsioon, mis lähtub nii mõlema riigi finantssektori muutunud oludest kui ka vahepeal toimunud muutustest regulatiivses keskkonnas, allkirjastati 20. detsembril.

Aktiivseid koostöömemorandumite alaseid läbirääkimisi alustati **Rootsi, Leedu ja Saksamaa** pangajärelevalve asutustega. Aasta lõpuks olid ettevalmistused lõppstaadiumi jõudnud memorandumite sõlmimisel Leedu pangajärelevalvega ja dokument allkirjastati märtsis 2001.

Kontaktide loomiseks ning järelevalve korralduse ja seadusandlusega tutvumiseks külastati 2000. aastal **Venemaa Keskpanka**, samuti Läti, Leedu, Rootsi ja Soome pangajärelevalve asutusi. **Balti riikide keskpankade seminari** raames korraldas Pangainspeksioon ka järelevalveteemalise ümarlause. Arvestades Eesti pangasektori jätkuvat rahvusvahelisemaks muutumist nii omanike struktuuri kui ka tegevuspiirkonna poolest, muutub regionaalne koostöö Läti, Leedu, Rootsi, Soome ja Venemaa pangajärelevalve asutustega lähiaastail üha aktuaalsemaks.

Lisaks õiguslike aluste loomisega kaasnevale koostööle on eri riikide pangajärelevalve asutustega teavet vahetatud ka **panganduse regulatiivaktide ja juhendmaterjalide** analüüsi ja väljatöötamise käigus.

Eesti Panga ja Soome Finantsjärelevalve koostöömemorandumi uue redaktsiooni allkirjastamine 20. detsembril 2000

Käesoleval ajal töötab Baseli Pangajärelevalve Komitee riikidevahelise panganduse töögrupp välja koostöömemorandumi mudelit, et hõlbustada riikide koostööd. Nimetatud projekt ei erine sisu poolest märkimisväärselt sellest memorandumi mudelist, mida Pangainspeksioon on seni kasutanud krediidi-asutuste järelevalvealase rahvusvahelise koostöö reguleerimiseks.

Mudelis, mida Pangainspeksioon kasutab, on käsitletud krediidiasutuste järelevalve eri aspekte. See sisaldab Baseli Pangajärelevalve Komitee nõudeid, poolte ülesandeid krediidiasutuste järelevalve teostamisel, ametisaladuse hoidmise ja avaldamise reegleid ning informatsiooni kogumise ja vahetamise korda. Lisaks on käsitletud tütarettevõtjate, filiaalide ja esinduste asutamist ning usaldatavus-normatiive, samuti rahapesu tõkestamist (kui see on memorandumit sõlmiva asutuse pädevuses), klientide kaebuste lahendamist, kriisisituatsioone, pankrotti ja järelevalvatavate asutuste lõpetamist ning kohapealset järelevalvet. Fikseeritud on poolte õigused ja kohustused krediidiasutuste teise osapoole riigis asuvate tütarettevõtjate, filiaalide ja esinduste inspekteerimisel ja vastava informatsiooni vahetamisel nii inspekteerimise eel kui ka järel. Käsitletud on ka olulise osaluse omandamise ja võõrandamisega seonduvat. Kuna Eestis läheneb finantsjärelevalve reform – ühendatud finantsinspeksiooni loomine –, on memorandumis sätestatud ka Pangainspeksiooni õiguste ja kohustuste üleminek tema õigusjärglasele.

REITINGUAGENTUURID JA RAHVUSVAHELINE VALUUTAFOND

Viimastel aastatel on suuremad reitinguagentuurid hakanud üha enam tähelepanu pöörama ka finantsjärelevalve tõhususele. Seetõttu on diskussioonid peamiste reitinguagentuuridega olulised ka Panga-inspeksioonile.

Pangainspeksioon osales reitinguagentuuride Fitch IBCA, Moody's Investors Service ja Standard & Poor's ning Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) poolt läbi viidud missioonide raames toimunud kohtumistel. Reitinguagentuuride esindajaile anti ülevaade järelevalvetegevuse õiguslikust raamistikust. Põhjalikumalt käsitleti 1999. aastal jõustunud uut krediidiasutuste seadust ja sellest tulenevat järelevalve laiendatud pädevust. Samuti tutvustati Pangainspeksiooni struktuuri, tähtsamaid juhendmaterjale, koostööd teiste riikide järelevalveasutustega, finantssektori hindamise programmi (FSAP) missiooni tulemusi ning järelevalvelisi prioriteete.

Kohtumistel RVFi esindajatega anti ülevaade Vabariigi Valitsuse, Eesti Panga ja RVFi vahelise majanduspoliitilise programmiga võetud järelevalvealaste kohustuste ja FSAPi missiooni raames välja töötatud tegevuskava täitmisest.

MUU RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Pangainspeksioon osaleb **Baseli Pangajärelevalve Komitee Regionaalse Koostöögrupi** tegevuses. Osa on võetud mitmetest rahvusvahelistest seminaridest ja aruteludest, et tagada Eesti panganduse regulatiivaktide vastavus rahvusvahelistele standarditele. 2000. aastal osaleti **Rahvusvahelise Arvelduspanga** (BIS) poolt Prahast ja Tbilisis korraldatud kapitali adekvaatsuse uue raamistiku alastel diskussioonidel. Aasta teisel poolel osaleti BISi **pangajärelevalve aastakonverentsil** Baselis, samuti finantsjärelevalvete ühendamist tutvustaval seminaril Londonis.

Seoses eurointegratsioonialase tegevusega toimusid kohtumised **Euroopa Komisjoni** esindajatega ning osaleti panganduse regulatiivaktide harmoneerimist toetava tehnilise abi programmi **TAIEX** seminaridel Hollandis ja Inglismaal.

Lisaks FSAPi missioonile viidi läbi ka **Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga** (EBRD) poolt korraldatud pangajärelevalve kvaliteedi hindamise pilootprojekt.

Toimusid ka kohtumised mitme välispanga esindajatega (**Deutsche Bank, SunTrust Bank, VISA International, UBS Warburg** jt). Nende käigus anti ülevaade pangajärelevalve arengust, pangasektorit reguleerivatest olulisematest normatiivaktidest ja neisse tehtud uuendustest, samuti käsitleti pangandusturu hetkeolukorda ning regulatiivaktide taset Eestis. Pangajärelevalve taseme hindamine on muutumas üha olulisemaks ka Eesti pankade väliskreeditoride ja koostööpartnerite jaoks.

Aasta lõpul osalesid Pangainspeksiooni esindajad Rahandusministeeriumi poolt **Ukraina Keskpanga** delegatsioonile korraldatud seminaril "Kogemused ja probleemid pangandusala seadusandluse harmoneerimisel Euroopa Liidu standarditega".

RAHAPESU TÕKESTAMISEGA SEOTUD KOOSTÖÖ

Alates 1999. aasta 1. juulist kehtiv **rahapesu tõkestamise seadus** tugevdas oluliselt finantssüsteemi kaudu toimuva rahapesu tõkestamise õiguslikku baasi. Lisaks kehtestas Eesti Pank 1999. a juulis rahapesu tõkestamiseks krediitiasutuste sisemiste turvameetmete uue korra, mille täitmiseks on pangad välja töötanud sisemised protseduuri- ja kontrollireeglid. 2000. aasta sügisel rahapesu tõkestamise seadusse tehtud täiendustega, mille väljatöötamise töögrupis osalesid ka Pangainspeksiooni esindajad, laiendati nende ettevõtjate ringi, kes on kohustatud kohaldama rahapesu tõkestamise meetmeid, suurendati 1999. a juunis asutatud Rahapesu Andmebüroo õigusi ning tehti muid rahapesu tõkestamise meetmete kohaldamiseks vajalikke täpsustusi.

Rahapesu tõkestamise meetmete rakendamiseks ning nende kaasajastamiseks tegi Pangainspeksioon 2000. aastal tihedat koostööd Rahapesu Andmebürooga ja antud valdkonnas tegutsevate muude institutsioonidega. Tulenevalt rahapesu tõkestamise seaduse paragrahvist 25 on Pangainspeksioon kohustatud teavitama Rahapesu Andmebürood tehinguist, mille tunnused võivad viidata rahapesule. Vastavalt seadusele teavitas Pangainspeksioon Rahapesu Andmebürood mitmel korral kohapealse kontrolli käigus ilmnenud rahapesu kahtlusega tehinguist. Lisaks kirjalikule informeerimisele on Rahapesu Andmebüroo esindajatega vahetatud ka informatsiooni, käsitledes muuhulgas rahapesu tõkestamisega seonduvaid töökorralduslikke küsimusi.

Tööd jätkas ka Pangaliidu juures tegutsev rahapesu tõkestamise töögrupp, kuhu kuuluvad krediitiasutustes rahapesu tõkestamisega seotud kontaktisikud, Pangainspeksiooni, Rahapesu Andmebüroo

ning Pangaliidu esindajad. Eesmärk on tõhustada rahapesu tõkestamise alast tegevust. Samuti töötati 2000. aastal välja ning arutati läbi Pangainspeksiooni seisukohad krediidasutustes rahapesu tõkestamise protseduuride ning töökorralduse küsimustes.

Euroopa Nõukogu juures tegutseva Rahapesu Tõkestamise Meetmeid Hindava Valitud Ekspertide Komitee ja Finantstegevuses Rahapesu Tõkestamise Töörühma ühissmissiooni raames hindasid rahvusvahelised asjatundjad põhjalikult rahapesu tõkestamise alast tegevust finantssektoris ning analüüsisid pangajärelevalve tööd selles vallas. Euroopa Liidu kandidaatriike, sh Eestit külastasid eksperdid esimeses hindamisvoorus 2000. aasta alguses. Missiooni eesmärk oli saada ülevaade rahapesu tõkestamise alasest seadusloomest ja kehtestatud regulatiivaktidest. Ekspertid tutvusid põhjalikult Eesti Panga, Rahandusministeeriumi ja Siseministeeriumi haldusalas tegutsevate institutsioonide tegevusega rahapesu tõkestamisel ja nende omavahelise koostööga.

Ekspertide missiooni Eestis kureeris pangandus- ja finantsküsimustes Pangainspeksioon, kelle esindaja osales ka FATFi lõppraporti diskussioonil Euroopa Nõukogu rahapesu tõkestamise komisjonis Strasbourgis ning 2001. a juulis käivituvat teist hindamisvooru ettevalmistavas töögrupis Lissabonis.

Komitee töögrupi raportis on esimese hindamisvooru peamise saavutusena märgitud seda, et külastatud riikides on süvenenud arusaam rahapesu tõkestamise vajalikkusest ja on võetud ka meetmeid selle tõkestamiseks. Eesti kohta on märgitud Rahapesu Andmebüroo ja kontaktisikute tegevuse algust 1999. a juulis ning Pangaliidu juures tegutseva rahapesu tõkestamise töögrupi aktiivset rolli krediidasutuste, Rahapesu Andmebüroo ja Pangainspeksiooni tegevuse koordineerimisel.

MUU EESTI-SISENE KOOSTÖÖ

Ka 2000. aastal jätkus Pangainspeksiooni efektiivne koostöö nii Kindlustusinspeksiooni, Väärtpaberinspeksiooni, Tallinna Väärtpaberibörsi kui ka Eesti Väärtpaberite Keskdepositooriumiga.

Kindlustusinspeksiooniga on Pangainspeksioonil sõlmitud **koostöömemorandum**. Koostööd täiendas Pangainspeksiooni esindaja osalemine Rahandusministeeriumi juures asuvas kindlustustegevuse litsentsikomisjonis.

Eesti Väärtpaberite Keskdepositooriumiga on Pangainspeksioon sõlminud **koostöölepingu**, mille alusel on inspeksioonil võimalik saada operatiivset ülevaadet depositooriumis elektroonsel kujul hoitavatest krediidasutuste aktsiaraamatutest.

Koostöö **Tallinna Väärtpaberibörsiga** seisnes eelkõige oskusteabealases infovahetuses regulatiivaktide väljatöötamisel. Lisa andis koostööle Pangainspeksiooni esindaja osalemine Väärtpaberibörsi järelevalvekomisjonis.

KOOSTÖÖ AUDIITORITEGA

2000. aastal jätkus Pangainspeksiooni tihe koostöö krediidasutuste välisaudiitoritega (Deloitte & Touche ning PricewaterhouseCoopers), mis seisnes väljatöötavate regulatiivaktide ja juhendmaterjalide ning seadusandluses planeeritavate muudatuste kooskõlastamises ja sellega seotud aruteludes. Samuti arutati audiitoritega perioodiliselt läbi olulisemad kohapealse kontrollimise tulemused.

Kohtumistel audiitoritega käsitleti ka krediidasutustes jooksvalt esilekerkinud probleeme. Sellise koostöö aluseks on krediidasutuste seaduse paragrahv 95. Selle järgi on audiitor kohustatud viivitamatult informeerima Pangainspeksiooni asjaoludest, mille tulemuseks on muuhulgas krediidasutuse tegevust reguleerivate õigusaktide rikkumine. Krediidasutuse ja audiitori vahel sõlmitud lepingus sätestatud konfidentsiaalsusnõuded Pangainspeksioonile edastatud andmetele ei laiene.

Krediidiasutuste välisaudiitorite arvamust küsiti Eesti Panga presidendi määruse "Krediidiasutuste laenude teenindamine ja ebatöenäoliselt laekuvate nõuete kuludesse kandmise kord" projekti kohta ja krediidiasutuste seaduse krediidiasutuse auditeerimist käsitlevate parandusettepanekute väljatöötamisel. Samuti arutati krediidiasutuste seadusest tulenevaid krediidiasutuse majandusaasta aruannetele esitatavaid nõudeid.

Lisaks eeltoodule jätkus tihe koostöö **Eesti Vabariigi Raamatupidamise Toimkonnaga** raamatupidamise regulatiivaktide revideerimise ja konsolideeritud aruandluse seaduse väljatöötamise osas.

OSALEMINE EESTI PANGA VÄLISTES KOMISJONIDES

Kogu 2000. aasta jooksul osalesid Pangainspeksiooni töötajad Eesti Panga esindajaina mitmetes riiklikes komisjonides ja töörühmades. Komisjonid, mille tööst osa võeti, on järgmised:

- Rahandusministeeriumi finantsjärelvalve seaduse väljatöötamise ning finantsjärelvalve moodustamise koordineerimiskomisjon;
- Tallinna Väärtpaberibörsi järelvalvekomisjon;
- Rahandusministeeriumi juures asuv kindlustustegevuse litsentsikomisjon;
- Rahandusministeeriumi juures asuv väärtpaberiturukutseliste osaliste, fondivalitsejate ja pensionifondivalitsejate tegevuslubade komisjon;
- Rahandusministeeriumi juures asuv väärtpaberispetsialistide ja fondijuhtide eksamikomisjon;
- Siseministeeriumi juures asuv rahapesu tõkestamise seaduse muutmise seaduse väljatöötamise töörühm;
- Siseministeeriumi juures asuv rahapesu tõkestamise koordineerimiskomisjon;
- Eesti Vabariigi Valitsuse ja Ukraina Valitsuse vaheline majandus- ja finantskuritegudega võitlemise ning ebaseaduslikult välja viidud valuutaväärtuste tagastamise alase koostöökokkuleppe sõlmimise läbirääkimiste valitsusdelegatsioon;
- Eesti ja Euroopa Liidu ühinemisläbirääkimiste delegatsiooni konkurentsipoliitika töögrupp;
- Eesti ja ELi ühinemisläbirääkimiste delegatsiooni teenuste vaba liikumise töögrupp;
- Raamatupidamise Toimkonna juures asuv finantsaruandluse kolleegium;
- Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud audiitorite kutsekomisjon;
- Siseaudiitorite Ühingu Eesti filiaal;
- Pangaliidu juures asuv rahapesu tõkestamise kontaktisikute töögrupp.